

PRZEWODNIK DG AGRI DOTYCZĄCY WDRAŻANIA OSI LEADER W PROGRAMACH ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2007-2013 FINANSOWANYCH Z EFRROW

- Wersja zmieniona, przedstawiona Komitetowi ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich w dniu 8 marca 2011 r.; sfinalizowana w dniu 25 marca 2011 r.) -

Uwaga wstępna w kwestii zmiany niniejszego przewodnika DG AGRI w latach 2010/2011¹

Oryginalna wersja niniejszego Przewodnika została opracowana w latach 2006/2007 w związku z zatwierdzeniem programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Powodem aktualizacji tego dokumentu są wyniki analizy wdrażania osi Leader. Impulsem do przeprowadzenia tej analizy były przede wszystkim prace grup tematycznych podkomitetu ds. osi Leader Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego „Wdrożenie podejścia Leader w zakresie rozwoju obszarów wiejskich” (opublikowane w listopadzie 2010 r.).

Aktualizacja dotyczy głównie kwestii, które były niemożliwe do przewidzenia w pierwszej wersji dokumentu ze względu na nowatorski charakter wprowadzania podejścia Leader do innych osi programów rozwoju obszarów wiejskich. Zaktualizowaną wersję należy traktować jako narzędzie służące poprawie stosowania podejścia Leader w obecnym okresie, z myślą o przygotowaniu łagodnego przejścia w kolejny okres programowania.

W zależności od propozycji w śródkresowych ocenach PROW nadal można wprowadzić odpowiednie dostosowania, mające na celu lepszą realizację osi Leader w poszczególnych PROW.

Jeśli na etapie jej realizacji przewiduje się zmiany w lokalnych strategiach rozwoju, należy również umożliwić wprowadzenie określonych zaleceń w sprawie monitorowania i oceny na poziomie LGD.

Cele i struktura przewodnika

¹ Aby uwidocznić podział na starą i nową część tekstu, wyróżniono nowy tekst.

Głównym założeniem niniejszego przewodnika jest wsparcie władz państw członkowskich w planowaniu realizacji osi Leader w Programach Rozwoju Obszarów Wiejskich („osi 4”, o której mowa w art. 61-65 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005), aby mogły rozpocząć przygotowania do wyboru obszarów i grup oraz aby zapewnić należyte zarządzanie finansami przy wdrażaniu lokalnych strategii rozwoju. W niniejszym dokumencie DG AGRI przedstawia krótką listę pytań oraz pomocne przykłady, które powinny zostać uwzględnione przez państwa członkowskie w dążeniu do uzyskania wartości dodanej, którą może przynieść stosowanie podejścia Leader.

Niniejszy przewodnik nie uwzględnia środka na rzecz „współpracy” w ramach osi Leader, który jest przedmiotem specjalnych wytycznych (zatyulowanych: Przewodnik dotyczący działania „wdrażanie projektów współpracy” w ramach osi „Leader” programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013), których najnowsza wersja została przedstawiona Komitetowi ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich w dniu 19 listopada 2008 r.

Niniejszy przewodnik nie ustanawia żadnych nowych przepisów legislacyjnych. Należy tutaj zastrzec, że w każdym przypadku ostateczna wykładnia prawa unijnego należy do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Spis treści

Rozdział I.	Wprowadzenie
Rozdział II	Określenie strategii dla obszarów wiejskich z wykorzystaniem podejścia Leader
Rozdział III	Opracowanie treści działań osi Leader w programie: planowanie i zasoby
Rozdział IV	Wybór lokalnych grup działania
Rozdział V	Wdrażanie lokalnej strategii rozwoju

Rozdział I

Wprowadzenie

Dlaczego oś Leader jest częścią polityki rozwoju obszarów wiejskich?

W latach 1991-2006 programy Leader I, Leader II oraz Leader+ zgodnie z zamysłem swoich twórców pełniły rolę laboratorium, w ramach którego miano zachęcać do opracowywania i testowania nowych metod zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju oraz do oddziaływania na unijną politykę rozwoju obszarów wiejskich, do jej uzupełniania i skuteczniejszej realizacji.

Po zakończeniu trzech okresów programowania inicjatywa Leader osiągnęła poziom zaawansowania umożliwiający właściwym organom państw członkowskich oraz lokalnym grupom działania na obszarach wiejskich szersze zastosowanie podejścia Leader w programowaniu rozwoju obszarów wiejskich.

Dlatego też rozporządzenie Rady nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007-2013 ustanawia czwartą „oś”, zwaną osią Leader².

Główna różnica pomiędzy osią Leader a pozostałymi osiami w okresie programowania EFRROW nie dotyczy samej treści działań. W rzeczywistości, wiele działań przeprowadzanych w ramach osi Leader będzie najprawdopodobniej przypominało działania realizowane w ramach innych osi.

To sposób realizacji i wiązania ze sobą tych działań w społecznościach wiejskich, a zarazem przez te społeczności, stanowi główną wartość dodaną osi Leader.

² Dz.U. L 277 z 21.10.2005.

Siedem najważniejszych cech metody Leader:

Siedem kluczowych cech metody Leader

Powyższy rysunek przedstawia szereg sugestii dotyczących tego, jak uzyskać na obszarach wiejskich możliwie największe korzyści z realizacji osi Leader, przedstawionej w pozostałej części niniejszego przewodnika.

Rozdział II

Określenie strategii dla obszarów wiejskich z wykorzystaniem podejścia Leader

W celu określenia **kontekstu** dla osi Leader zaleca się, aby państwa członkowskie zajęły się następującymi kwestiami:

Jakie są główne założenia krajowej strategii rozwoju obszarów wiejskich? Jaka rolę w realizacji tej strategii będzie odgrywać oś Leader?

W związku z tym, że podejście Leader nie jest już inicjatywą wspólnotową, to od państwa członkowskiego zależy określenie jego roli strategicznej w polityce rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem strategicznych wytycznych Wspólnoty w sprawie rozwoju obszarów wiejskich (decyzja Rady 2006/144/WE z dnia 20 lutego 2006 r. opublikowana w Dzienniku Urzędowym, seria L, nr 55 z dnia 25.02.2006 r., s. 20).

Zgodnie z tymi strategicznymi wytycznymi głównym strategicznym priorytetem osi Leader jest budowanie lokalnych zdolności zatrudnienia i różnicowanie działalności gospodarczej na wsi:

„Środki przeznaczone na oś 4 (Leader) powinny wspierać priorytety osi 1 i 2, a w szczególności osi 3, ale również odgrywać ważną rolę w horyzontalnym priorytecie poprawy zarządzania i mobilizacji wewnętrznego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich.

W kontekście tworzenia kierowanej przez Wspólnotę lokalnej strategii rozwoju na podstawie lokalnych potrzeb i możliwości wsparcie w ramach osi 4 oferuje możliwość łączenia wszystkich trzech celów – konkurencyjności, środowiska naturalnego i jakości życia/różnicowania. Zintegrowane podejście obejmujące rolników, leśników i inne podmioty wiejskie może zachować i wzmocnić miejscowe dziedzictwo kultury i przyrody, zwiększyć świadomość potrzeby ochrony środowiska, promować produkty regionalne, turystykę, podobnie jak zasoby odnawialne i energię.³

Być może jednym z najważniejszych etapów w opracowywaniu wiarygodnej strategii rozwoju obszarów wiejskich jest nakreślenie ogólnej wizji realizacji osi Leader. Jest to jednak także jeden z najbardziej złożonych i trudnych z politycznego punktu widzenia etapów. Wizja realizacji osi Leader ma służyć skupieniu kluczowych podmiotów związanych z programem. Dlatego zaleca się, by angażować ich w opracowanie programu od samego początku.

W ramach tej wizji należy określić ogólne zasady dotyczące roli, jaką ma odegrać podejście Leader na obszarach wiejskich w okresie programowania 2007-2013.

Oś Leader może pełnić co najmniej trzy różne główne funkcje czyli: stymulować endogeniczny *rozwój lokalny*, zwiększać zdolności organizacyjne społeczności wiejskich w zakresie *zarządzania*, a także zatrzymać błędne koło degradacji, której nadal podlegają liczne obszary wiejskie, poprzez zachęcanie do *innowacyjności*. Znaczenie, jakie każde państwo członkowskie nada tym trzem kwestiom, wpłynie zarówno na strategię rozwoju, jak i na zarządzanie osią Leader.

³ Punkt 3.4 decyzji Rady z dnia 20 lutego 2006 r., 2006/144/WE.

Oś Leader jest narzędziem endogenicznego rozwoju lokalnego

Jedną z głównych zalet podejścia oddolnego jest zdolność do większej mobilizacji lokalnych zasobów do udziału w procesie rozwoju. Wynika to z tego, że podmioty lokalne mają większą wiedzę o dostępnych możliwościach oraz większe poczucie odpowiedzialności i zaangażowania w projekty.

Z doświadczenia wynika, że nie należy postrzegać podejścia oddolnego jako sprzecznego lub konkurującego z podejściem odgórnym władz krajowych lub regionalnych. Przeciwnie, w celu osiągnięcia lepszych rezultatów ogólnych, oba podejścia muszą być stosowane razem i współgrać ze sobą.

Oś Leader jako narzędzie zarządzania służące tworzeniu zdolności organizacyjnej społeczności wiejskiej

Lokalne grupy działania osi Leader odgrywają znaczącą rolę w zrzeszaniu organizacji publicznych, prywatnych oraz obywatelskich działających na danym obszarze oraz stopniowym tworzeniu metod i bazy wiedzy pomocnych w dążeniu razem do wspólnych celów.

Dzięki Leaderowi rozwinęło się także poczucie tożsamości lokalnej wykraczające *poza* ścisłe granice wsi. Wiele usług świadczonych przez administrację lokalną przeorganizowano i dostosowano do obszarów powstałych w wyniku działalności partnerstw Leader.

Jednym z celów osi Leader jest zwiększenie zdolności organizacyjnej społeczności wiejskich (wzmocnienie lokalnej zdolności w zakresie zarządzania oraz wdrażania projektów). Zazwyczaj cel ten dotyczy dość dużej liczby społeczności wiejskich (w efekcie niektóre kraje obejmą partnerstwami Leader prawie wszystkie obszary wiejskie). Ponieważ cel ten wiąże się również z budowaniem zaufania, długotrwałych struktur, doświadczenia i wiedzy specjalistycznej, wpływa na znaczenie przywiązywane do środka na rzecz „nabywania umiejętności” oraz do procesów wyboru lokalnych grup działania.

Oś Leader jako narzędzie pobudzania innowacyjności

Leader może odgrywać ważną rolę w zachęcaniu do opracowywania nowych i innowacyjnych metod rozwoju obszarów wiejskich. Tego rodzaju innowacyjności sprzyja zapewnienie lokalnym grupom działania znacznej swobody i elastyczności w podejmowaniu decyzji o działaniach, które grupy te chcą wspierać. Cel innowacyjności ma znaczny wpływ na opracowanie zasad kwalifikowalności w programach.

Możliwość finansowania projektów eksperymentalnych lub innowacyjnych zależy od stopnia wykorzystania w PROW możliwości finansowania projektów, których zakres wykracza poza standardowy wybór środków osi 1–3 określonych w rozporządzeniu Rady (art. 64). Zasadniczo do dofinansowania kwalifikują się wszystkie projekty odpowiadające celom osi 1, 2 oraz 3 określonym w rozporządzeniu 1698/2005.

Zasady dotyczące kwalifikowania projektów do celu innowacyjności powinny być dostosowane do występujących na danym obszarze potrzeb w zakresie realizacji innowacyjnych projektów. Poprzednie oceny wspólnotowej inicjatywy Leader wykazały, że korzyści związane z innowacyjnością mogą

zostać utracone, jeżeli zasady kwalifikowalności będą zbyt szczegółowe lub zbyt ograniczone. Istotnie, bardzo ostre kryteria mogą utrudnić nowatorskie działania oraz ograniczyć rozwój (nowych) idei. Innowacyjność należy rozumieć szeroko. Nie musi ona koniecznie oznaczać zaawansowanych technologicznie rozwiązań. Innowacyjność rozumie się jako znajdowanie nowych rozwiązań w odpowiedzi na potrzeby danego obszaru. Dzięki takiemu jej rozumieniu każdy obszar – bez względu na stopień zacofania gospodarczego – może czerpać korzyści z innowacyjnej strategii dostosowanej do najbardziej palących problemów. Innowacyjne rozwiązanie może polegać na wprowadzeniu nowego produktu, procesu lub metody organizacji bądź wejściu na nowy rynek. Taka powszechna definicja innowacyjności obowiązuje zarówno w przypadku obszarów wiejskich, jak i miejskich.

Jednakże, ze względu na niską gęstość zaludnienia oraz stosunkowo niski poziom zasobów ludzkich i fizycznych, wiele obszarów wiejskich ma słabsze powiązania z ośrodkami badań i rozwoju, przez co na tych terenach może być trudno opracować radykalnie innowacyjne rozwiązania, choć nie jest to niemożliwe.

Innowacyjność na obszarach wiejskich może obejmować przeniesienie i dostosowanie innowacyjnych rozwiązań opracowanych w innych regionach, unowocześnienie tradycyjnych metod działania, a także opracowanie nowych rozwiązań dla uporczywych problemów obszarów wiejskich, których nie udawało się wyeliminować w sposób zadowalający i zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju za pomocą innych środków interwencji polityki publicznej. W ten sposób mogą powstawać nowe sposoby reagowania na konkretne problemy obszarów wiejskich, także na szczeblu lokalnym. Kryteria wyboru projektów innowacyjnych także powinny być ustalane na odpowiednim szczeblu. Ze względu na szczególny charakter podejścia Leader, nie jest prawdopodobne, by organy władzy publicznej same mogły oszacować potencjalnie innowacyjny charakter danego projektu. Co więcej, kryteria wyboru i kwalifikowalności określone w PROW mogą stanowić przeszkodę we wspieraniu nowych rodzajów projektów. Odpowiedniejszym rozwiązaniem byłoby opracowanie kryteriów przez lokalne grupy działania w kontekście ich lokalnej strategii oraz warunków rozwoju/obszaru. Kwestia kwalifikowalności innowacyjnych projektów może zostać rozwiązana z pomocą zasady „wyboru możliwego do uzasadnienia” przez zwrócenie się do LGD o to, by zapewniły odpowiedni system kryteriów wyboru oraz efektywny system dokumentowania podejmowanych decyzji. W każdym przypadku to LGD ma za zadanie ocenić, czy dany projekt spełnia kryteria w kontekście lokalnej strategii rozwoju, a zatem czy wnosi wartość dodaną na danym obszarze.

Inne możliwe funkcje osi Leader

Zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006 od państw członkowskich wymaga się zadbania o spójność przygotowywanych przez nich krajowych planów strategicznych. Ponadto zgodnie z zapisami strategicznych wytycznych Wspólnoty, „państwa członkowskie powinny zapewnić maksymalizację synergii między osiami i w ramach poszczególnych osi w celu uniknięcia potencjalnych sprzeczności. W stosownych przypadkach mogą stworzyć zintegrowane podejścia.”⁴

Podejście Leader jest narzędziem służącym do wdrażania zintegrowanych programów łączących wiele sektorów gospodarczych w celu opracowania globalnej koncepcji rozwoju obszarów wiejskich poprzez koalicję podmiotów wiejskich oraz koordynację różnych środków wsparcia dla uzyskania efektu synergii między osiami 1, 2 i 3 (np. służącym do promocji artykułów żywnościowych wysokiej jakości w połączeniu z rozwojem turystyki). Horyzontalne podejście Leader umożliwia także łączenie

⁴

Punkt 3.5 decyzji Rady z dnia 20 lutego 2006 r., 2006/144/WE.

celów związanych z różnicowaniem działalności gospodarczej, środowiskiem naturalnym oraz jakością życia na obszarach wiejskich.

Leader jest narzędziem umożliwiającym opracowanie podejścia terytorialnego na szczeblu mikroregionalnym, biorąc pod uwagę różnorodność obszarów wiejskich. Prawdziwą zaletą podejścia Leader jest to, że można dzięki niemu lepiej uwzględnić złożoność układu terytorialnego, w szczególności w odniesieniu do infrastruktury obszarów wiejskich, wspólnych dóbr, dziedzictwa lokalnego, zdolności organizacyjnej, transferu wiedzy, dbania o dziedzictwo kultury, itd.

Podejście Leader stanowi również narzędzie służące do rozwiązywania lokalnych konfliktów wynikających z rozbieżnych interesów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich (np. rozwój turystyki na obszarach chronionych, zwiększanie konkurencyjności rolnictwa bądź leśnictwa w zgodzie z celem ochrony przyrody i wód).

Rozdział III

Opracowanie treści działań osi Leader w programie: planowanie i zasoby

Określając, co *trzeba* zrobić z dostępnymi zasobami, jak omówiono w poprzednim rozdziale, państwa członkowskie muszą jednocześnie zdecydować, co *można* zrobić przy użyciu tych zasobów. W tym celu należy odpowiedzieć na szereg przedstawionych poniżej pytań.

W ramach której osi tematycznej należy realizować oś Leader?

Oś Leader to horyzontalna oś metodologiczna, którą należy realizować w ramach co najmniej jednej z trzech osi tematycznych. Dlatego wyboru osi, w ramach których najlepiej będzie zastosować metodę Leader, należy dokonać biorąc pod uwagę treść działań.

Podejście pragmatyczne zakładałoby uwzględnienie poprzednich pozytywnych doświadczeń związanych z lokalnymi strategiami rozwoju wdrażanymi w ramach Leader i wykorzystać stosowany wówczas zakres interwencji oraz oprzeć się na wynikach oceny.

Na późniejszym etapie zawsze można będzie wprowadzić zmiany do indykatywnej tabeli finansowej dotyczącej programu, przedstawiającej udział finansowania osi Leader w każdej z trzech osi (zob. poniżej wyciąg z tabeli załączonej do rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005). Sposób podziału w lokalnych strategiach rozwoju między trzy osie (4.1) ma również zastosowanie w przypadku współpracy (4.21), a także kosztów funkcjonowania, nabywania umiejętności oraz aktywizacji obszaru. (4.31)

4.1 Lokalne strategie rozwoju:
<ul style="list-style-type: none">• 411. Konkurencyjność• 412. Środowisko/gospodarowanie gruntami

• 413. Jakość życia/zróżnicowanie
4.21 Współpraca:
4.31 Koszty funkcjonowania, nabywanie umiejętności, aktywizacja

W opracowaniu dotyczącym oceny, zleconym przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, pt. „Metody wprowadzania innowacji i podejścia LEADER do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich oraz sukcesy z tym związane”⁵ (ang. *Methods for and success of mainstreaming Leader innovations and approach into rural development programmes*) zdefiniowano pojęcia „strategicznego pionowego/odgórnego włączania podejścia Leader do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich” (ang. *strategic vertical/top down mainstreaming*) oraz „włączania podejścia Leader do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich na żądanie” (ang. *mainstreaming on demand*).

Obecnie realizowany proces to przykład „strategicznego odgórnego włączania podejścia Leader do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich”, ponieważ rozpoczęto go na poziomie unijnym, a dopiero potem przełożono na priorytety krajowe krajowych planów strategicznych. Następnie podjęto realizację na szczeblu lokalnym. „Włączanie podejścia Leader na żądanie” oznacza, że omawianą metodę można również włączać do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich oddolnie, jeśli lokalne oraz regionalne zainteresowane podmioty przedstawią oświadczenia/deklaracje polityczne w tym zakresie, wyrażające potrzeby lokalnej ludności oraz lokalnych władz (np. gmin): taki proces ma miejsce po wstępnych pozytywnych doświadczeniach z metodami typu Leader, które zdaniem lokalnych podmiotów należy dalej stosować.

Prawdziwie oddolne podejście stosowane przez niektóre państwa członkowskie w celu przygotowania kolejnego okresu programowania polega na zastosowaniu modelu „włączania podejścia Leader do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich na żądanie”, co oznacza umożliwienie stosowania metody Leader w trzech osiach oraz pozwolenie lokalnym grupom działania na określenie zakresu lokalnych strategii rozwoju.

Bardziej odgórne podejście oznaczałoby wykluczenie stosowania metody Leader w jednej lub dwóch osiach programu.

Czy innowacyjność powinna być częścią programu?

Innowacyjność nie jest obowiązkowa na poziomie lokalnych grup działania. Jednak musi być częścią programu jako cel operacyjny osi. Zgodnie z art. 61 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005 „wdrażanie podejść innowacyjnych” jest jednym z elementów podejścia Leader.

Innowacyjność **powinna** być tematem strategicznym (zob. karta 3 dotycząca innowacyjności w strategiach rozwoju obszarów wiejskich załączona do wytycznych stanowiących wzór do „Opracowania krajowego planu strategicznego”, ang. *Guidance Template "Establishing the National*

⁵ Sprawozdanie końcowe ÖIR – Managementdienste GmbH, Wiedeń, 19 kwietnia 2004 r.

Strategy Plan”). Powinna być w miarę możliwości włączona *ex ante* do „zintegrowanych lokalnych strategii rozwoju” lub przy wyborze lokalnej strategii należy jej nadać priorytetowe znaczenie. (zob. **Rozdział II: oś Leader jako narzędzie wspierania innowacji**)

Ile obszarów prawdopodobnie weźmie udział w realizacji osi Leader?

Program musi zawierać m.in. „orientacyjną liczbę lokalnych grup działania oraz planowany odsetek terenów wiejskich objętych lokalnymi strategiami rozwoju”.⁶

Zgodnie z przepisami art. 37 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006, państwa członkowskie lub regiony mogą objąć całe terytorium lub jego część, dostosowując odpowiednio kryteria wyboru lokalnych grup działania i obszarów przez nie reprezentowanych.

Jeżeli celem państwa członkowskiego jest objęcie lokalnymi strategiami rozwoju jedynie części obszarów wiejskich⁷, prowadzi to do silniejszej konkurencji pomiędzy LGD, ponieważ możliwość przedstawienia lokalnej strategii rozwoju musi mieć każde lokalne partnerstwo na tych obszarach. Kryteria wyboru mogą zawierać kryteria społeczno-ekonomiczne, aby dać preferencje obszarom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji lub mogą dawać pierwszeństwo kryteriom jakościowym związanym ze strategią i organizacją lokalnej grupy działania.

Jeżeli podejście Leader ma być realizowane na całym obszarze programu, wybór dokona się głównie na podstawie warunków dla lokalnych grup działania ustanowionych w art. 62 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005. Do kwestii kryteriów wyboru odnosi się również art. 37 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

Jak już wspomniano, w przypadku gdy jednym z głównych celów osi Leader jest poprawa zarządzania w polityce rozwoju obszarów wiejskich, jej realizacja obejmie większy zakres społeczności wiejskich w porównaniu z poprzednim okresem programowania. Jednym ze sposobów pozwalających zmierzyć stopień, w jakim poprawiły się lokalne rządy, byłoby wskazanie w programie przez państwa członkowskie, o ile zwiększyły się, w porównaniu z poprzednim okresem programowania, obszar lub liczba ludności objęte strategiami rozwoju oraz liczba wybranych lokalnych grup działania.

W jaki sposób społeczności wiejskie przygotowują się do realizacji lokalnych strategii rozwoju?

Zapewnienie odpowiedniego przygotowania lokalnej grupy działania do jej roli ma duże znaczenie, nawet jeśli ma ona już jakieś doświadczenie związane z podejściem Leader.

Jednym z pierwszych zadań krajowej sieci obszarów wiejskich, które będzie finansowane w ramach pomocy technicznej⁸, będzie przygotowanie programów szkoleniowych dla lokalnych grup działania w procesie tworzenia⁹. Zaleca się utworzenie krajowych sieci obszarów wiejskich zaraz po przyjęciu programów, chociaż ostateczny termin określony w art. 41 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006 to 31 grudnia 2008 r. Jeżeli sieć nie powstanie do końca 2008 r., wskazane będzie uruchomienie od

⁶ Punkt 5.3.4.1. załącznika II do rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

⁷ Zob. art. 37 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

⁸ Zob. art. 66 ust. 3 lit. b) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005.

⁹ Zob. art. 68 ust. 2 lit. b) rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

początku okresu programowania podśrodku „nabywanie umiejętności”, określonego w art. 63 lit. c) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005, w celu pomocy lokalnym grupom w zorganizowaniu się oraz przygotowaniu lokalnego planu rozwoju w krótkim okresie (np. od pół roku do roku). W art. 59 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 określono następujące kwalifikowalne środki:

- (1) Na szczeblu krajowym za pośrednictwem podmiotów szkoleniowych jako beneficjentów:
 - szkolenie kadr biorących udział w przygotowywaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju;
 - wydarzenia o charakterze promocyjnym oraz szkolenie liderów;
- (2) Na szczeblu lokalnym za pośrednictwem beneficjentów, którymi mogą być społeczności lokalne, lokalne agencje rozwoju, partnerzy lokalni związani umową lub już utworzone lokalne grupy działania:
 - badania nad danymi obszarami, włącznie z analizą możliwej strategii lokalnej;
 - środki w celu zapewnienia informacji na temat obszaru i lokalnej strategii rozwoju.

W państwach członkowskich, które powołały już Jednostki Sieci Krajowej Leader+, mogą one zapewniać lokalnym grupom działania pomoc techniczną w związku z przygotowaniem nowych lokalnych strategii rozwoju (np. w Holandii). Może to nastąpić także zanim nowa jednostka sieci rozwoju obszarów wiejskich zacznie działać.

Na poziomie lokalnych grup działania duże znaczenie ma zadbanie o łagodne przejście z etapu budowania zdolności do etapu wdrażania oraz o wystarczający czas na realizację tego drugiego etapu. Dlatego, co do zasady, procedurę naboru wniosków dla potrzeb wyboru obszarów wiejskich, na których będą wdrażane lokalne strategie rozwoju, organizuje się nie później niż dwa lata po zatwierdzeniu programów.¹⁰

Należy wspomnieć, że nabywanie umiejętności, zgodnie z art. 63 lit. c) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005, powinno być również możliwe na etapie realizacji lokalnych strategii rozwoju w ramach działań szkoleniowych dotyczących zarządzania, samooceny, monitorowania LGD i innych tego rodzaju działań. Zaleca się, aby wymiana doświadczeń dotyczących lokalnych strategii rozwoju — która nie jest kwalifikowalna w ramach współpracy pomiędzy LGD, w przypadku której istnieje wymaganie wspólnego działania — kwalifikowała się jako nabywanie umiejętności.

Podsumowując, państwa członkowskie powinny wyjaśnić istniejącym i potencjalnym LGD, w jaki sposób planują je wspomóc w przygotowaniu oraz w realizacji strategii rozwoju danego obszaru (przez krajową sieć rozwoju obszarów wiejskich, seminaria z udziałem podmiotów szkoleniowych w ramach nabywania umiejętności, budowanie lokalnego potencjału, przygotowanie niezbędnej dokumentacji finansowej oraz administracyjnej, itp.).

Jak długo potrwa wdrażanie lokalnych strategii rozwoju?

¹⁰ Zob. art. 37 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

Czas pozostały na wdrożenie lokalnych strategii rozwoju zależy głównie od harmonogramu procedury wyboru LGD. Krajowe lub regionalne programy muszą zawierać harmonogram wyboru lokalnych grup działania.

Zgodnie z przepisami art. 37 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006, procedurę naboru wniosków dla potrzeb wyboru obszarów wiejskich, na których będą wdrażane lokalne strategie rozwoju, organizuje się nie później niż dwa lata po zatwierdzeniu programów. Jednakże państwa członkowskie lub regiony mogą organizować dodatkowe nabory w szczególności w przypadku, gdy do realizacji metody Leader zaprasza się nowe obszary, w którym to przypadku może być wymagany dłuższy czas.

W związku z tym możliwa jest organizacja jednego naboru lub dwóch tur naboru projektów na początku okresu programowania. Należy jednak zawsze pamiętać, że rozwój lokalny oraz budowanie potencjału to długotrwały proces. Doświadczenie pokazuje, że faktyczna realizacja lokalnych strategii w terenie nie rozpoczyna się wcześniej niż w czwartym roku okresu programowania.

Jakie rodzaje projektów mogą otrzymać dofinansowanie w ramach lokalnych strategii rozwoju?

Należy przestrzegać w tym zakresie szczegółowych minimalnych kryteriów kwalifikowalności (warunków ustalonych na poziomie UE oraz na poziomie programu, zgodnie z art. 71 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005).

Należy także stosować „kryteria przyznawania dotacji” (kryteria wyboru na podstawie art. 78 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, ustalone na poziomie programu po konsultacjach z komitetem monitorującym).

Ponadto lokalne grupy działania określają kryteria wyboru projektu, zwane „lokalnymi kryteriami wyboru”, w odniesieniu do konkretnych priorytetów lokalnych strategii rozwoju. Zaleca się uwzględnienie lokalnych kryteriów wyboru w lokalnych strategiach rozwoju; w ramach tego modelu określone lokalne kryteria wyboru mogą być zatwierdzane w procedurze wyboru lokalnych grup działania.

Zgodnie z postanowieniami art. 63 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, LGD mogą podejmować działania wchodzące w zakres środków EFRROW lub wykraczające poza zakres tych środków w ramach każdej osi programu, w której stosuje się podejście Leader.

Oznacza to, że każdy projekt mieszczący się w zakresie celów wyznaczonej osi (konkurencyjność sektorów rolnictwa i leśnictwa, poprawa jakości środowiska naturalnego lub zróżnicowanie działalności zarobkowej oraz poprawa jakości życia) kwalifikuje się do wsparcia.

Obowiązkiem państw członkowskich jest zapewnienie zgodności i spójności z innymi funduszami UE. Lokalne strategie rozwoju mogą również dotyczyć celów innych funduszy europejskich (np. EFRR, EFS i EFR). W przypadku osi 4 (Leader) nie jest możliwe wytyczenie wyraźnych granic w PROW w sposób, który obowiązuje dla środków realizowanych w ramach osi 1-3, ponieważ wypaczyłoby to zintegrowany oraz wielosektorowy charakter podejścia Leader.

To, że projekt, który został zgłoszony do finansowania z EFRROW w ramach osi Leader, mógłby otrzymać dofinansowanie z jednego z funduszy strukturalnych, nie wyklucza jego kwalifikowalności w ramach EFRROW.

W zakres lokalnych strategii rozwoju wpisuje się przyporządkowanie poszczególnych rodzajów działań do celów różnych funduszy europejskich i tym samym określenie działań, które powinny być finansowane z EFRROW w ramach podejścia Leader. Jeżeli dany projekt jest zgodny z celami EFRROW i spójny z lokalną strategią rozwoju, instytucja zarządzająca nie może sprzeciwić się temu, by LGD wybrała zgłoszenie tego projektu do dofinansowania z osi Leader w ramach EFRROW.

Złożone projekty wykraczające poza cele EFRROW można podzielić na kilka projektów, by umożliwić ich jednoczesne finansowanie z różnych funduszy.

W każdym przypadku instytucja zarządzająca musi dopilnować, żeby żaden z projektów nie był finansowany podwójnie.

(1) Projekty kwalifikujące się do wsparcia w ramach środków określonych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1698/2005

Zasadniczo w ramach podejścia Leader można zrealizować każdy środek lokalny oraz kilka środków sektorowych. W pkt 5.2.3.2 we wnioskach opracowania Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich pt. „Metody wprowadzania innowacji i podejścia LEADER do głównego nurtu rozwoju obszarów wiejskich oraz sukcesy z tym związane” (ang. *Methods for and success of mainstreaming Leader innovations and approach into rural development programmes*¹¹) czytamy: „liczne przykłady pokazują, że istnieje szeroka gama środków dotyczących rolnictwa, poza kwalifikowalnymi w ramach art. 33 (różnicowanie) oraz art. 9 (szkolenie) rozporządzenia nr 1257/99, np. inwestycje w gospodarstwa rolne, zakładanie gospodarstw przez młodych rolników, marketing i przetwórstwo, środki rolnośrodowiskowe, a także leśne, które można lepiej uwzględnić w programach typu Leader niż są uwzględniane w regionalnych programach operacyjnych. Przykłady z Hiszpanii, Finlandii, Francji, Włoch oraz Wielkiej Brytanii pokazują, że zdecydowane wprowadzenie cech metody Leader do programu umożliwiło realizację środków, mających na celu rozwój przedsiębiorstw rolnych oraz ochronę różnorodności krajobrazów kulturowych. Włączenie środków ukierunkowanych na gospodarstwa rolne może przynieść zarówno materialne, jak i niematerialne korzyści producentom, zarządcom gruntów, społecznościom wiejskim oraz ogółowi społeczeństwa...”.

Środki można wdrażać wyłącznie za pośrednictwem osi Leader lub jako dodatek do zwykłego ogólnego systemu realizacji (w którym wyborze projektów dokonuje instytucja zarządzająca).

Jeżeli projekt wchodzi w zakres stosowania danego środka, stosuje się odnoszące się do tego środka kryteria kwalifikowalności i wyboru (art. 64 rozporządzenia nr 1698/2005). Kryteria mające zastosowanie do danego środka zostały określone na poziomie UE (w rozporządzeniu Rady nr 1698/2005 lub rozporządzeniu nr 1974/2006) oraz na poziomie programów (zasady kwalifikowalności zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 rozporządzenia nr 1698/2005). Stosuje się również warunki horyzontalne, które nie dotyczą konkretnie danego środka (np. zasady dotyczące pomocy państwa, wkładu rzeczowego).

Według analizy grup tematycznych Leader, ustanowionych w 2010 r. w ramach Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, państwa członkowskie powinny dokonać przeglądu

¹¹ Zob. przypis 5

obowiązujących środków w swoich PROW w celu sprawdzenia, czy zasady kwalifikowalności nie ograniczają możliwości tworzenia i wdrażania przez lokalne grupy działania innowacyjnych, wielosektorowych strategii lokalnych ukierunkowanych na realizację celów osi 1-3 polityki rozwoju obszarów wiejskich. Projekty typowe dla podejścia Leader powinny kwalifikować się do dofinansowania. Możemy do nich zaliczyć projekty innowacyjne, projekty obszarowe, projekty na małą skalę bądź projekty realizowane z udziałem wielu partnerów. Co za tym idzie, aby umożliwić udzielenie wsparcia złożonym projektom, które lepiej uwzględniają przekrojowe cele lokalnych strategii rozwoju, można stosować **połączenia kilku środków** (również między osiami).

(2) *Projekty kwalifikowalne, które wykraczają poza środki określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1698/2005*

Wspierane projekty nie muszą koniecznie odpowiadać jednemu ze środków rozwoju obszarów wiejskich. Ma to znaczenie pod względem podtrzymywania funkcji eksperymentalnej/innowacyjnej podejścia Leader. W odniesieniu do projektów obowiązują warunki horyzontalne, ustalone na poziomie UE (np. zasady dotyczące pomocy państwa, wkładu rzeczowego), a także kryteria określone na poziomie programów, które nie dotyczą konkretnego środka. **Należy przestrzegać celów odpowiedniej osi programu.**

Według analizy grup tematycznych Leader, państwa członkowskie powinny wprowadzić zmiany w przepisach, aby umożliwić LGD opracowanie lokalnych rozwiązań, które nie odzwierciedlają dokładnie zakresu środków programu rozwoju obszarów wiejskich, tak jak określono je w programach, ale są właściwe do realizacji celów odpowiednich osi. Elementy programów rozwoju obszarów wiejskich, które mogą zapewnić skuteczną realizację omawianej metody to:

- opracowanie określonych podśrodków (do środków 411-413), w tym kwalifikowalnych działań, beneficjentów oraz warunków finansowych, umożliwiających dofinansowanie tych projektów, które nie spełniają kryteriów kwalifikowalności żadnego ze standardowych środków, ale mają na celu realizację celów co najmniej jednej z osi 1-3;

- możliwość finansowania projektów w ramach lokalnej strategii rozwoju niezwiązanej z żadnym określonym środkiem PROW, pod warunkiem, że celem takiego działania jest realizacja celów co najmniej jednej z trzech pozostałych osi (w rozumieniu art. 63 lit. a) oraz art. 4 rozporządzenia nr 1698/2005). Kwalifikujące się działania oraz beneficjentów określa lokalna strategia rozwoju. Warunki finansowe określa się na poziomie programu (np. wsparcie dla projektów na małą skalę).

W jaki sposób budżet każdej z grup pokryje koszty bieżące grupy, a także koszty nabywania umiejętności i aktywizacji prowadzonych na danym obszarze?

W programie należy przedstawić orientacyjną kwotę wydatków służących do pokrycia kosztów bieżących, a także kosztów nabywania umiejętności oraz aktywizacji w ramach osi Leader.¹² **Okresem kwalifikowalności w przypadku wszystkich trzech rodzajów działań może być zarówno okres przygotowania strategii, jak i okres jej wdrażania.**

- *Koszty bieżące*

¹² Punkt 5.3.4.3. załącznika II do rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

Koszty bieżące grup nie mogą przekroczyć 20% całkowitych wydatków publicznych przeznaczonych na strategię lokalną (art. 38 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006). Koszty bieżące obejmują koszty personelu oraz koszty administracyjne wybranej LGD. Udział personelu oraz członków LGD w spotkaniach sieci krajowych i europejskich powinien również stanowić wydatek kwalifikowalny, ponieważ tworzenie sieci współpracy jest jedną z siedmiu cech charakteryzujących podejście Leader.

Zazwyczaj minimalna liczba personelu potrzebnego do pełnienia podstawowych funkcji (patrz rozdział V) to dwie osoby – wykwalifikowany kierownik oraz asystent administracyjny. W zależności od ilości przydzielonych dodatkowych zadań administracyjnych, obszaru lub ludności objętych projektem czy strategii budżetowej mogą być potrzebne dodatkowe zasoby ludzkie. Personel musi posiadać odpowiednie kwalifikacje lub doświadczenie związane z zarządzaniem administracyjnym projektami lokalnymi, a także z określonymi modelami wdrażania w zarządzaniu finansami.

W celu zaspokojenia potrzeb LGD w zakresie zachowania płynności finansowej zaleca się stosowanie systemu zaliczek w odniesieniu do kosztów bieżących zgodnie z art. 38 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

- *Nabywanie umiejętności*

W art. 59 rozporządzenia Rady 1698/2005, o którym mowa w art. 63 lit. c) tego samego rozporządzenia, określono działania kwalifikujące się do wsparcia z tytułu nabywania umiejętności („badania nad danymi obszarami”, „szkolenie kadr biorących udział w przygotowywaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju”). Szkolenie członków LGD także należy uznać za wydatek kwalifikowalny w ramach nabywania umiejętności, ponieważ biorą oni udział w przygotowywaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju.

- *Aktywizacja*

Większość lokalnych grup działania za główną i najbardziej wartościową część swojej pracy uważa działania związane z aktywizacją.

W art. 59 rozporządzenia Rady 1698/2005, o którym mowa w art. 63 lit. c) tego samego rozporządzenia, wymieniono działania kwalifikowalne związane z aktywizacją („środki w celu zapewnienia informacji na temat obszaru i lokalnej strategii rozwoju”, „wydarzenia o charakterze promocyjnym oraz szkolenie liderów”). Są to zadania związane z opracowaniem projektu, tj. zapewnienie wsparcia potencjalnym beneficjentom w opracowywaniu projektów i przygotowaniu wniosków, a także jednoczenie różnych zainteresowanych podmiotów wewnątrz społeczności we wspólnym działaniu. Jeżeli te zadania nie spełnią swojej roli, to w realizacji lokalnej strategii rozwoju wezmą udział tylko najsilniejsze organizacje, przedsiębiorstwa i obszary. Ta ważna część ich funkcji obejmuje: zachęcanie słabszych obszarów i członków społeczności do udziału; zapewnianie im niezbędnej pomocy technicznej; zachęcanie do nowych pomysłów, które w przeciwnym razie by się nie pojawiły, wsparcie w przewyżnianiu konfliktów istniejących w każdej społeczności, budowanie kultury wspólnej pracy na rzecz wspólnych celów, a także tworzenie silnego poczucia tożsamości oraz wizerunku obszaru.

LGD powinny na różne sposoby informować społeczności lokalne o możliwościach uzyskania dotacji na projekt: podczas spotkań i wydarzeń publicznych, w ulotkach i publikacjach, na stronie internetowej LGD oraz za pośrednictwem członków LGD. W ten sposób LGD nie tylko odpowiadają na istniejące zapotrzebowanie na dotacje, ale także mogą zachęcić inne lokalne podmioty do rozważenia nowych inwestycji lub innych przedsięwzięć.

Aktywizacja wymaga dodatkowych zasobów oraz umiejętności komunikacyjnych, innych niż te konieczne w przypadku wspomnianych funkcji finansowych i administracyjnych. W krajach, w których stosuje się podejście Leader w celu usprawnienia zdolności organizacyjnej oraz lokalnego rozwoju obszarów wiejskich, zazwyczaj tworzy się na miejscu zespoły liczące 4-5 osób. Takie lokalne zespoły powinny posiadać umiejętności ekonomiczne i techniczne potrzebne do oceny oraz podtrzymania rentowności lokalnych projektów.

Czy w lokalnej strategii rozwoju należy uwzględnić współpracę?

Współpraca nie jest obligatoryjna na poziomie LGD. Musi być jednak możliwa dla tych LGD, które chcą realizować projekty współpracy. Środek na rzecz współpracy, podobnie jak inne środki w ramach podejścia Leader, powinien zostać uwzględniony w programach.

Współpraca może być włączona *ex-ante* do lokalnych strategii rozwoju, a w starych państwach członkowskich należy nadać jej priorytetowe znaczenie wśród kryteriów wyboru lokalnej strategii rozwoju.

Środek na rzecz współpracy może być także wdrażany bezpośrednio poprzez procedury wyboru przeprowadzane przez właściwe organy.

Rozdział IV Wybór lokalnych grup działania

Jakich procedur oraz kryteriów wyboru należy przestrzegać?

Procedura wyboru

Zakładanie i wybór grup lokalnych oraz odpowiadających im obszarów i strategii to prawdopodobnie najważniejszy etap całego programu. Dlatego tak ważne jest, by postrzegać ustalanie kryteriów wyboru nie tylko jako prosty proces administracyjny, ale także jako działanie służące odzwierciedleniu strategicznych celów polityki przypisanych osi Leader w ramach programu.

Procedury naboru wniosków dla potrzeb wyboru obszarów wiejskich, na których będą wdrażane lokalne strategie rozwoju, organizuje się nie później niż dwa lata po zatwierdzeniu programów. Jednakże państwa członkowskie lub regiony mogą organizować dodatkowe nabory wniosków w szczególności, gdy do realizacji osi zaprasza się nowe obszary i w takim przypadku może być wymagany dłuższy termin dla przeprowadzenia naborów.

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1974/2006 w programie należy określić procedury, harmonogram i obiektywne kryteria wyboru lokalnych strategii rozwoju. Zaletą określenia dokładnych obiektywnych kryteriów wyboru w programie jest możliwość wystosowania zaproszenia do składania wniosków tak szybko, jak to możliwe.

Państwa członkowskie mają pewien zakres swobody w przyjmowaniu modeli wdrażania.

Uczestnictwo w postępowaniach prowadzących do wyboru lokalnych grup działania musi być otwarte dla wszystkich obszarów wiejskich. Należy także zapewnić konkurencję między lokalnymi grupami działania przedstawiającymi lokalne strategie rozwoju.¹³ Innymi słowy, państwa członkowskie muszą wykazać co najmniej, że wdrożono procedury informujące zainteresowane podmioty o możliwości wnioskowania o dofinansowanie w ramach osi Leader, a także dopilnować, aby przebieg procedury podejmowania decyzji był dla nich jasny. Społeczności obszarów wiejskich powinny otrzymywać możliwie jak najwięcej informacji (w formie publikacji, na stronach internetowych, itd.).

Do wszystkich LGD w programie należy stosować te same kryteria wyboru, aby zapewnić przestrzeganie zasady równego traktowania.

Procedury wyboru w programach krajowych mogą obejmować etap wyboru na poziomie regionalnym mający na celu ocenę zgodności lokalnej strategii rozwoju z regionalną strategią rozwoju realizowaną w ramach innych strategii lub instrumentów politycznych. Do wszystkich LGD należy jednak stosować te same kryteria wyboru. Etap regionalny powinien poprzedzać końcowy etap wyboru, w którym krajowy komitet podejmujący decyzje w tej sprawie przeprowadza analizę porównawczą wszystkich wniosków.

Institucja zarządzająca może zaplanować jedno zaproszenie do wyrażenia zainteresowania z dwoma terminami składania wniosków: pierwszym terminem dla obszarów z doświadczeniem w realizacji podejścia Leader gotowych do realizacji lokalnych strategii rozwoju oraz drugi dla obszarów, na których wcześniej nie wdrażano podejścia Leader+, a początek wdrażania lokalnych strategii planuje się na 2008 r.

Institucja zarządzająca może również przeprowadzić dwa kolejne nabory wniosków dla każdej z tych kategorii.

W przypadku obszarów z doświadczeniem w realizacji podejścia Leader nabytym w okresie programowania 2000-2006 (lub 2004-2006 dla UE-10) muszą obowiązywać normy przejściowe: LGD będą mogły rozpocząć wdrażanie nowych lokalnych strategii rozwoju dopiero wtedy, gdy poprzednie strategie zostaną zakończone pod względem zobowiązań prawnych określonych w umowach z beneficjentami. Należy również przewidzieć sposób postępowania w przypadku byłych LGD zwiększających obszar działania lub zakres realizacji lokalnej strategii: będą mogły rozpocząć wdrażanie nowej strategii na nowym obszarze w oczekiwaniu na koniec 2008 r. (lub zakończenie okresu zobowiązań/księgowania) na starym obszarze. Jeżeli w lokalnej strategii rozwoju uwzględniono nowy rodzaj działania (nową kategorię kwalifikowalnych odbiorców płatności lub nowy obszar interwencji), jego wdrażanie można rozpocząć równoległe z poprzednią strategią. Niezbędny jest osobny system rachunkowości. Niemniej, w interesie należytego zarządzania finansami, zaleca się, by LGD wyczerpała przydział finansowy na poprzednią lokalną strategię rozwoju przed rozpoczęciem realizacji nowej strategii.

¹³ Art. 37 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

Na nowych obszarach zgłoszenie lokalnej strategii rozwoju musi być poprzedzone okresem nabywania umiejętności (trwającym od pół roku do roku).

Jedną z dobrych praktyk administracyjnych po dokonaniu wyboru strategii, przyjętą przez niektóre państwa członkowskie, jest podpisanie konwencji/porozumienia kontraktowego w sprawie lokalnego planu rozwoju pomiędzy osobą prawną ustanowioną lub wyznaczoną przez LGD a agencją płatniczą lub instytucją zarządzającą. W lokalnym planie rozwoju podsumowuje się ustalenia administracyjne konieczne do wdrożenia w celu realizacji uzgodnionej lokalnej strategii rozwoju.

Kryteria wyboru

Wyróżniamy trzy kategorie kryteriów wyboru: kryteria związane z obszarem (1), partnerstwem (2) oraz ze strategią (3). Poza kryteriami kwalifikowalności, dla każdej z tych trzech kategorii może być wymagane ustalenie kryteriów jakościowych (spójność terytorialna, jakość strategii, organizacja lokalnej grupy działania).

W art. 62 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 określono minimalne kryteria wyboru. Można je uzupełnić szczegółowymi kryteriami krajowymi. Oznacza to, że państwa członkowskie mogą dodawać kolejne kryteria, które pomogą im w wyborze najlepszych grup i obszarów do realizacji celów lokalnych społeczności.

- (1) kryteria związane z obszarem

Obszar objęty strategią powinien być spójny, a jego zasoby ludzkie, środki finansowe i ekonomiczne powinny tworzyć wystarczającą masę krytyczną, aby wesprzeć realizację możliwej do wykonania strategii rozwoju (art. 62 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005).

Spójność terytorialna

Obszar musi być wystarczająco *spójny* pod względem geograficznym, gospodarczym oraz społecznym. Podejście obszarowe przyjęte w ramach osi Leader całkowicie zmienia sposób postrzegania i określania obszarów lokalnych. Obszary stają się projektami obszarowymi – aktywnymi uczącymi się organizacjami, które dążą do osiągnięcia wspólnego celu. Takie podejście zmienia logikę wyznaczania granic obszarów LGD. Nie zaleca się, aby punktem wyjścia były sztywne granice administracyjne, rozważenie potrzeb obszaru, a następnie poszukiwanie kogoś (zazwyczaj z zewnątrz), kto rozwiąże problemy. Należy rozpocząć od podmiotów na tym obszarze, określić ich potrzeby, potencjał oraz strategię na przyszłość. Dokładne granice obszaru zależą od tego, kto czego chce dokonać i z kim.

Kryterium masy krytycznej: jaka powinna być wielkość obszarów?

W rozporządzeniu (WE) nr 1974/2006 określono górny i dolny pułap dla obszarów LGD: „liczba mieszkańców każdego obszaru [...] musi być zasadniczo większa niż 5 000 mieszkańców i nie może przekraczać 150 000. Jednakże w należycie uzasadnionych przypadkach możliwe jest odpowiednio zmniejszenie lub zwiększenie limitów 5 000 i 150 000 mieszkańców.”¹⁴

Jeżeli państwo członkowskie korzysta z możliwości takiego odstępstwa, musi przedstawić w programie należyte uzasadnienie. Obszar może obejmować małe miasta i obszary podmiejskie, ale w przypadku osi 4 zasięg geograficzny nie powinien wykroczyć poza ustalony w programie zasięg

¹⁴ Art. 37 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 1974/2006.

obszarów wiejskich: zgodnie z art. 61 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, lokalne strategie rozwoju w ramach podejścia Leader dotyczą prawidłowo zidentyfikowanych *obszarów wiejskich* o zasięgu mniejszym niż regionalny.

Średnia wielkość lokalnej grupy działania Leader+ to ok. 56 000 mieszkańców na obszarze średnio 1 805 km². Jednakże zróżnicowanie jest bardzo duże – w Irlandii, Wielkiej Brytanii oraz we Włoszech średnia liczba mieszkańców w LGD przekroczyła 70 000, a w Hiszpanii, Austrii, Belgii oraz Luksemburgu wynosiła mniej niż 40 000. W Szwecji i Finlandii średnia wielkość obszaru LGD to ponad 4 000 km², a w Belgii, Luksemburgu i Holandii mniej niż 500 km².

To oczywiste, że wielkość obszaru powinna być dostosowana do realiów każdego kraju (np. gęstości zaludnienia). W związku z tym każde państwo członkowskie musi uwzględnić przynajmniej dwa aspekty:

- im większy obszar tym większa masa krytyczna. Istnieje większe prawdopodobieństwo osiągnięcia korzyści skali w zarządzaniu programem, a obszar może (choć niekoniecznie) lepiej odpowiadać funkcjonalnemu (i trwałemu) lokalnemu rynkowi pracy.
- im mniejszy obszar tym łatwiej nawiązać kontakt z lokalną społecznością, zwiększyć jej zaangażowanie, zbudować zdolność organizacyjną i tożsamość lokalną. W związku z tym, że są to główne cele osi Leader, obszary nie powinny być zbyt duże.

W rezultacie głównym zadaniem państw członkowskich jest znalezienie równowagi pomiędzy wyżej opisanymi aspektami zgodnie z zapisami art. 37 ust. 3 rozporządzenia wykonawczego.

- (2) Kryteria związane z partnerstwem

Lokalna grupa działania musi stanowić grupę, która została już zakwalifikowana do inicjatyw Leader II lub Leader+, lub nabyła doświadczenie z realizacji podejścia Leader, albo być nową grupą reprezentującą partnerów z różnych lokalnych sektorów społeczno-ekonomicznych na danym obszarze.¹⁵

W organach decyzyjnych partnerstwa lokalnego co najmniej 50 % ich składu stanowić muszą partnerzy ekonomiczni i społeczni, jak również inni przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, tacy jak rolnicy, kobiety wiejskie, młodzi ludzie oraz ich stowarzyszenia. W tym przypadku celem jest osiągnięcie równowagi pomiędzy społeczno-ekonomicznym składem obszaru a składem partnerstwa.¹⁶

Należy odróżnić grupy działania Leader od lokalnych partnerstw prywatno-publicznych osi 3, o których mowa w art. 59 lit. e) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005, ustanowionych w ramach lokalnych strategii realizujących tylko jeden lub więcej środków osi 3, w przypadku których minimalny odsetek partnerów z sektora prywatnego nie został ustalony na poziomie UE.

¹⁵ Art. 62 ust. 1 lit. b) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005.

¹⁶ Art. 62 ust. 1 lit. b) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005.

Lokalna grupa działania musi wykazać się zdolnością do określenia i wdrażania strategii rozwoju dla obszaru, zaproponować zintegrowaną lokalną strategię rozwoju oraz być odpowiedzialna za jej realizację¹⁷.

Instytucja zarządzająca dopilnowuje, aby lokalne grupy działania wybrały podmiot do prowadzenia spraw administracyjnych i finansowych, zdolny do administrowania środkami publicznymi i zapewnienia zadowalającego funkcjonowania partnerstwa, albo zrzeszyły się w prawnie ukonstytuowanej wspólnej strukturze, której skład gwarantuje zadowalające funkcjonowanie partnerstwa.¹⁸ Należy także zagwarantować zdolność do administrowania środkami publicznymi. O ile niektóre lokalne grupy mogą posiadać taką wiedzę w ramach organizacji, w innych przypadkach może się okazać konieczne wykorzystanie jednego z członków partnerstwa lub podmiotu zewnętrznego do administrowania środkami publicznymi. Drugi z przedstawionych modeli, uzasadniony w przypadku nowych obszarów LGD bez doświadczenia w realizacji podejścia Leader, nie powinien być regularnie stosowany w starszych lokalnych grupach działania.

- (3) Kryteria związane z lokalną strategią rozwoju

Zintegrowana lokalna strategia rozwoju musi bazować co najmniej na następujących elementach (określonych w art. 61 lit. a)-d) i g) rozporządzenia Rady):

- lokalne strategie rozwoju dotyczące prawidłowo zidentyfikowanych obszarów wiejskich o zasięgu mniejszym niż regionalny;
- lokalne partnerstwa publiczno-prywatne;
- oddolne podejście z kompetencjami decyzyjnymi dotyczącymi opracowywania i wdrażania lokalnych strategii rozwoju leżącymi po stronie lokalnych grup działania;
- wielosektorowe projektowanie i wdrażanie strategii oparte na interakcji pomiędzy uczestnikami i projektami z różnych sektorów lokalnej gospodarki;
- tworzenie sieci partnerstw lokalnych.

Państwa członkowskie UE-15 starają się dopilnować, aby przy wyborze lokalnych grup działania pierwszeństwo przyznawane było tym grupom, które włączyły współpracę do swoich lokalnych strategii rozwoju. Pierwszeństwo może być także przyznane nowatorskim strategiom lub innym cechom charakterystycznym podejścia Leader.

Korzystanie z innych funduszy UE przez osobę prawną LGD (działającą np. jako grupa w ramach osi 4 Europejskiego Funduszu Rybackiego) nie powinno być uznawane za kryterium wykluczenia. Konieczne jest zagwarantowanie, że instrumenty będą wyraźnie rozróżnione (oddzielne partnerstwa; komitety wyboru projektów; osobna księgowość oraz wytyczenie granic pomiędzy strategiami) oraz że koszty bieżące będą dzielone.

Rozdział V

Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Lokalna grupa działania ma obowiązek realizacji lokalnej strategii rozwoju (art. 62 ust. 1 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005). „Środek ciężkości” w procesie podejmowania decyzji powinien mieć charakter lokalny, tzn. powinien być zlokalizowany w miejscu prowadzenia głównych działań związanych z realizacją osi Leader. Oddelegowanie części zadań zarządczych innemu podmiotowi nie

¹⁷ Art. 62 ust. 1 lit. a) i c) rozporządzenia (WE) nr 1698/2005.

¹⁸ Art. 62 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1698/2005.

zdejmuje z instytucji zarządzającej pełnej odpowiedzialności za skuteczność i prawidłowość zarządzania (art. 75 ust. 2 rozporządzenia nr 1698/2005).

Modele wdrażania programu Leader

Doświadczenia związane z poprzednimi inicjatywami wspólnotowymi Leader pokazują, że występują znaczne różnice między państwami członkowskimi pod względem zakresu zadań przydzielanych lokalnym grupom działania. Wyróżniamy trzy główne modele wdrażania programu Leader stosowane obecnie przez państwa członkowskie w ramach osi Leader:

- lokalne grupy działania jako organ właściwy wyłącznie do wyboru projektów
- lokalne grupy działania jako organ właściwy do wyboru projektów oraz płatności dla beneficjentów
- lokalne grupy działania jako organ właściwy zarówno do wyboru, jak i zatwierdzania projektów

Pierwszy model (decentralizacja wyłącznie kompetencji związanych z wyborem projektów) można uznać za „model podstawowy”, zgodny z minimalnymi wymaganiami dotyczącymi przeniesienia kompetencji decyzyjnych na poziom lokalny. Pozostałe modele opracowano z inicjatywy państw członkowskich.

W przypadku dwóch pierwszych modeli agencja płatnicza, instytucja zarządzająca lub inna oddelegowana instytucja publiczna przeprowadza kontrolę kwalifikowalności przed zatwierdzeniem projektu. Ta kontrola administracyjna powinna być *jedynie* kontrolą legalności dotyczącą kwalifikowalności projektów, a nie oceną jakości bądź znaczenia projektu dla strategii lokalnej. Przedmiotem takiej kontroli powinny być jedynie projekty wcześniej wybrane przez lokalne grupy działania. Projekty lub listy projektów odrzucone przez lokalne grupy działania nie powinny podlegać dalszym kontrolom/ rozważaniom instytucji publicznych.

Instytucje zarządzające powinny wydawać jasne wytyczne dla agencji płatniczych w sprawie ich roli w procesie podejmowania decyzji w ramach osi Leader.

W każdym z tych modeli wdrażania należy zachować odpowiedni podział obowiązków w celu zapewnienia przejrzystości w podejmowaniu decyzji oraz uniknięcia możliwych konfliktów interesów. Ogólnie mówiąc, osoby uczestniczące w opracowywaniu projektów nie powinny być zaangażowane w procedury ich wyboru i zatwierdzania. Z kolei osoby zaangażowane w procedury wyboru i zatwierdzania projektów nie powinny uczestniczyć w realizacji zadań kontrolnych dotyczących wniosków o płatność.

Podstawowe zadania administracyjne LGD

Następujące podstawowe funkcje administracyjne LGD są wspólne dla wszystkich modeli wdrażania (oczywiście konieczne jest ich przystosowanie do krajowego lub regionalnego kontekstu administracyjnego):

1. sporządzanie i publikacja zaproszeń do składania wniosków, w tym określenie lokalnych kryteriów wyboru (okresowe i stałe zaproszenia do składania wniosków)
2. przyjmowanie wniosków
3. ocena projektów

4. przygotowanie rankingu projektów oraz przedstawienie listy wybranych projektów instytucji zarządzającej, włącznie z ustaleniem kwoty wsparcia, lub regularne przedstawianie wybranych projektów instytucji zarządzającej
5. monitorowanie realizacji strategii (w tym monitorowanie realizacji wybranych projektów)
6. ocena strategii

Podczas pełnienia swojej roli instytucja zarządzająca powinna się skupić na zadaniach mających na celu ułatwienie pracy lokalnym grupom działania na szczeblu lokalnym poprzez zapewnienie niezbędnych uregulowań dotyczących wdrażania strategii przez LGD oraz systemu nadzoru monitorującego ich wdrażanie na szczeblu lokalnym. Podobnie agencja płatnicza powinna skupić się na zadaniach kontrolnych, aby zapewnić przestrzeganie zasad kwalifikowalności.

Procedura wyboru projektów

Lokalne grupy działania dokonują oceny jakościowej projektów, włącznie z oceną zgodności z lokalną strategią rozwoju, w oparciu o lokalne kryteria wyboru projektów. Ocenę projektu należy uzasadnić oraz udokumentować, aby wykazać trafność i bezstronność decyzji pod względem spójnych i właściwych kryteriów wyboru. Decyzje dotyczące wyboru projektów zazwyczaj powierza się wybranemu w ramach partnerstwa organowi (komitetowi, radzie, itd.).

Należy wdrożyć procedury zapewniające przejrzystość wszystkich decyzji przy zachowaniu odpowiedniej jawności (np. przez publikację protokołów ze spotkań dotyczących wyboru projektów na stronach internetowych LGD) oraz aby uniknąć konfliktu interesów. Każdy członek komitetu wyboru projektów, który doświadcza konfliktu interesów w związku danym projektem powinien zgłosić taki konflikt i zrezygnować z udziału w głosowaniu.

W takim oświadczeniu należy opisać charakter relacji pomiędzy członkiem komitetu wyboru projektów a wnioskodawcą. Informacje te należy również udokumentować w protokole. Konflikt interesów występuje, na przykład, gdy powody rodzinne lub względy ekonomiczne uniemożliwiają członkowi komitetu wyboru projektów pełnienie przez niego swoich funkcji (np. członek komitetu jest wnioskodawcą).

Lokalne grupy działania powinny także wdrożyć wewnętrzne zasady celem dopilnowania, aby partnerstwa nie zostały zdominowane przez władze lokalne podczas posiedzeń w sprawie wyboru projektów, na przykład przez ustalenie, że przedstawiciele sektora prywatnego muszą posiadać przynajmniej 50% głosów podczas każdego spotkania decyzyjnego (art. 62 ust. 1 lit. b)).

Procedura odwoławcza

Procedura odwoławcza powinna umożliwiać wnioskodawcy złożenie odwołania do instytucji odpowiedzialnej za zatwierdzenie projektu (instytucji zarządzającej lub LGD w zależności od modelu wdrażania) w określonym terminie po otrzymaniu negatywnej decyzji.

Funkcja płatnicza

Wyróżniamy dwa główne modele certyfikowania wydatków oraz płatności na rzecz beneficjenta końcowego:

- (1) Model zdecentralizowany, w którym lokalna grupa działania ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za wstępną certyfikację ukończenia projektu, a płatność pochodzi z systemu dotacji globalnych. Dysponentem dotacji globalnej może być lokalna grupa działania lub agencja partnerska,

będąca częścią LGD lub działająca od niej niezależnie.

W art. 6 ust.1 rozporządzenia (WE) nr 1290/2005 wymieniono zadania agencji płatniczej oraz zastrzeżono, że: „z wyjątkiem wypłat pomocy wspólnotowej, wykonywanie tych zadań może być delegowane”. W art. 6 ust.1 mowa jedynie o „wypłacie pomocy wspólnotowej”. W dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, w której zazwyczaj pojedyncza dotacja publiczna współfinansowana przez UE i państwo członkowskie jest wypłacana na rzecz beneficjenta końcowego, ta wypłata na rzecz beneficjenta końcowego nie jest objęta przepisami art. 6 ust.1, w związku z czym może zostać zrealizowana przez lokalną grupę działania. Jedynie zwrot unijnej części dotacji innym władzom lub innej instytucji musi pozostać w kompetencjach agencji płatniczej.

Jeżeli państwo członkowskie korzysta z takiej możliwości, agencja płatnicza pozostaje w pełni odpowiedzialna za ważność i prawidłowość całej transakcji podstawowej, włącznie z ochroną interesów finansowych UE, a także za deklarowanie Komisji właściwych wydatków i przygotowywanie odpowiednich sprawozdań finansowych. Lokalne grupy działania mogą, na przykład, korzystać z listy kontrolnej dotyczącej kwalifikowalności przygotowanej przez agencję płatniczą zgodnie z obowiązującymi przepisami finansowymi. Listę kontrolną wypełniają lokalne grupy działania. Całą dokumentację należy przechowywać w celach kontrolnych przez okres wymagany w odpowiednich przepisach.

System przekazywania dotacji jest w pełni funkcjonalny tylko wówczas, gdy wszystkie środki publiczne zostają zgromadzone w formie pojedynczego pakietu (zob. dalej: stopień koncentracji finansowania). Jeżeli tylko dofinansowanie ze środków unijnych jest zdecentralizowane, a LGD musi zabiegać o krajowe dofinansowanie każdego projektu, traci się całkowicie korzyść ze zwiększenia elastyczności. W przypadku dotacji globalnej wymagane jest skoordynowane zarządzanie przepływami finansowymi.

(2) Bardziej scentralizowany model polega na dokonywaniu płatności przez agencję płatniczą. Beneficjent końcowy przedstawia agencji płatniczej wniosek o płatność za pośrednictwem LGD (LGD informuje agencję płatniczą, że można dokonać płatności) lub przedstawia wspomniany wniosek bezpośrednio agencji płatniczej, z kopią do LGD. Agencja płatnicza realizuje płatność bezpośrednio na rzecz beneficjenta końcowego, z kopią do LGD. Informowanie lokalnych grup działania jest konieczne w związku z potrzebą monitorowania oraz oceny strategii.

Oba systemy wykorzystano w przypadku lokalnych grup działania programu Leader+. Obie metody mają swoje wady i zalety. Jednak wiele zależy od praktyki i wypracowanych procedur administracyjnych. Niektóre instytucje, na przykład, są w stanie bardzo szybko realizować płatności bezpośrednio na rzecz beneficjenta po otrzymaniu dokumentacji od grupy, jednocześnie nie ingerując w podjęte decyzje. Natomiast w innych przypadkach ma miejsce żmudny proces dwukrotnej weryfikacji, który znacznie spowalnia procedury i zmniejsza zdolność grupy do podejmowania decyzji i osiągania wyników.

Zaleca się, aby maksymalne terminy realizacji płatności na rzecz beneficjentów lub odpowiednio zwrotu kosztów na rzecz lokalnych grup działania określano w opisie obiegu finansowego, aby zapewnić lokalnym grupom działania środek bezpieczeństwa w odniesieniu do horyzontu planowania i ponoszenia wydatków .

Kontrola

Zgodnie z art. 28f ust. 2 (dawniej art. 33 ust. 1) rozporządzenia Rady (WE) nr 65/2011 (ustanawiającego zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w zakresie procedur kontroli), w odniesieniu do wydatków poniesionych na mocy art. 63 lit. a) (środek na rzecz „wdrażania lokalnych strategii rozwoju”) oraz lit. b) (środek na rzecz „współpracy”), państwa członkowskie mogą formalnie przekazać prowadzenie kontroli administracyjnych lokalnym grupom działania. Lokalne grupy działania mogą przeprowadzać kontrole administracyjne wniosków oraz wniosków o płatność, w tym wizytacje na miejscu związane z inwestycjami. Jednak to właściwy organ pozostaje odpowiedzialny za weryfikację zdolności administracyjnej i kontrolnej lokalnych grup działania do pełnienia powyższych obowiązków, a także prowadzi regularne kontrole działań lokalnych grup, włącznie z kontrolą księgowości oraz serią wyrywkowych kontroli administracyjnych.

Jeżeli LGD nie otrzyma uprawnienia do prowadzenia kontroli, zaleca się informowanie lokalnych grup działania o wynikach kontroli lub zezwolenie na udział personelu LGD w wizytacjach na miejscu oraz kontrolach na miejscu. W ten sposób LGD może monitorować wdrażanie lokalnej strategii rozwoju oraz poprawić swoje umiejętności w zakresie zasad kwalifikowalności oraz zarządzania finansami.

Prowadzenie kontroli na miejscu pozostaje w kompetencjach właściwych organów. Próba wybrana do kontroli odzwierciedla stosunkowy udział wydatków na oś Leader.

Współfinansowanie

W grupach tematycznych ENRD Leader odnotowano, że zdobycie publicznego dofinansowania jest w niektórych państwach członkowskich problematyczne. Możliwe praktyczne rozwiązania tych trudności to:

- stworzenie krajowych/regionalnych lub lokalnych funduszy w celu zapewnienia otrzymania przez beneficjentów publicznego dofinansowania równocześnie ze wsparciem EFRROW
- stosowanie wspólnego wniosku o dofinansowanie z UE oraz dofinansowanie krajowe.

W przypadku otrzymania przez beneficjenta oddzielnego publicznego dofinansowania krajowego, LGD może odegrać ważną rolę w uzyskaniu lub udzieleniu całości lub części dofinansowania z krajowych środków publicznych.

Monitorowanie i ocena na poziomie PROW

Istnieją specjalne wskaźniki wyników programu Leader (Tabela O.41(1) do 0.431). W tabeli O.41(2), prezentującej liczbę projektów oraz beneficjentów, dane powinny zostać przedstawione w podziale na różne środki w ramach osi 1, 2 i 3.

Projekty, których nie można przyporządkować do żadnego ze środków, należy uwzględnić w kategorii „inne” w ramach różnych osi w zależności od realizowanych przez nie celów. Dane dotyczące beneficjentów są również przedstawione w rozbiciu na grupy: osoby fizyczne, sektor prywatny i publiczny oraz LGD. W przypadku osób fizycznych zastosowano także podział na płeć/wiek.

Nie wyróżniono szczególnych wskaźników rezultatu ani wskaźników oddziaływania dla Leader, ponieważ metoda ta jest narzędziem służącym do realizacji celów pozostałych osi.

Dla programu Leader mamy osiem szczegółowych pytań ewaluacyjnych dotyczących wspólnych ram monitorowania i oceny:

Środek 41: Trzy pytania mają związek wyłącznie z oceną jakościową rezultatów podejścia Leader tzn. dotyczą szczególnych cech podejścia Leader (poprawa zarządzania, mobilizacja wewnętrznego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich, wielosektorowe podejście oraz współpraca). Jedno

pytanie dotyczy stopnia, w jakim podejście Leader przyczyniło się do realizacji priorytetów osi 1, 2 i 3.

Środek 421:- W jakim stopniu wsparcie przyczyniło się do ożywienia współpracy oraz do wspierania transferu najlepszych praktyk? - W jakim stopniu projekty współpracy lub transfer najlepszych praktyk oparte na podejściu Leader przyczyniły się do lepszej realizacji celów co najmniej jednej z trzech pozostałych osi?

Środek 431: W jakim stopniu wsparcie zwiększyło zdolności lokalnych grup działania oraz innych partnerów zaangażowanych w realizację lokalnych strategii rozwoju? W jakim stopniu wsparcie przyczyniło się do poprawy zdolności w zakresie wdrażania programu Leader?

Monitorowanie i ocena na poziomie lokalnej strategii (LGD)

Przed rozpoczęciem realizacji lokalnej strategii rozwoju wdrożono system monitorowania i oceny lokalnych strategii rozwoju na poziomie LGD. Koszt związany z wykonaniem tych zadań powinien być kwalifikowalny w ramach podśrodka „funkcjonowanie lokalnej grupy działania” (środek 431).

Monitorowanie

Procedury formalnego monitorowania i sprawozdawczości z realizacji strategii oraz powiązane kontrole zgodności zostaną najprawdopodobniej określone przez instytucję zarządzającą lub w przewodniku dotyczącym programu. Lokalne grupy działania powinny przedstawić, w jaki sposób zamierzają spełnić te wymagania.

W celach lokalnej strategii rozwoju należy dokładnie określić planowane do osiągnięcia wyniki, tym samym zapewniając przejrzyste ramy i wytyczne dotyczące codziennego zarządzania programami, podstawę do zarządzania wynikami i możliwość rozliczenia za nie odpowiedzialnych podmiotów. Wyniki należy przedstawiać w regularnych sprawozdaniach oraz sprawozdaniu rocznym. Nie istnieje osobny system monitorowania lokalnych grup działania. Lokalne grupy działania powinny być zobowiązane do składania instytucji zarządzającej sprawozdań dotyczących produktów i wyników wspieranych projektów, w formie podobnej do sprawozdań składanych w przypadku innych osi. Roczne sprawozdania LGD z monitorowania powinny być wykorzystywane w rocznym monitorowaniu PROW. Kontrola realizacji projektu (ocena postępu finansowego i materialnego projektów) jest niezbędna, aby zapewnić monitorowanie wdrażania lokalnej strategii rozwoju. Dlatego też tak ważne jest, aby przedstawiciele lokalnych grup działania rozumieli cele PROW jako całości, a także aby byli przeszkoleni w zakresie wskaźników monitorowania. Dzięki temu będą mogli zawrzeć w swoich strategiach bardziej szczegółowe informacje o tym, w jaki sposób mogą przyczynić się do realizacji tych celów.

Ocena

Samoocena lokalnych grup działania powinna koncentrować się na pytaniach dotyczących celów lokalnej strategii rozwoju, a także na wspólnych pytaniach ewaluacyjnych, np. związanych z metodą Leader oraz wartością dodaną. Centralne punkty samooceny LGD to:

- wewnętrzne procedury pracy LGD

- zadowolenie beneficjenta oraz informacja zwrotna dotycząca usług LGD, a także

- ocena oddziaływania LGD przygotowana przez zainteresowane strony

Wytyczne dotyczące przeprowadzenia samooceny powinna określić instytucja zarządzająca.

Szkolenia lokalnych grup działania w zakresie samooceny powinni przeprowadzić specjaliści ds. oceny.

Do narzędzi wykorzystywanych przez lokalne grupy działania w ramach wspólnotowej inicjatywy Leader+ należą m.in. grupy robocze, konsultacje z przedstawicielami społeczności oraz zainteresowanych stron, spotkania LGD oraz wsparcie udzielane przez konsultantów.

Instytucje zarządzające powinny rozważyć możliwość przeprowadzania przez lokalne grupy działania regularnego przeglądu lokalnej strategii rozwoju oraz wprowadzania do niej zmian, co pozwoliłoby na czerpanie większych korzyści z monitorowania i oceny.